

Thaisz Elek poroszlójától Ferenczy Tibor K-rendőrijéig

Ötven évvel ezelőtt vonult be a Hatvani-utcába Török János, Budapest első modern főkapitánya, aki likvidálta a Thaisz-érát

Kerek ötven esztendővel ezelőtt, egy tavaszi reggel, kétfogatú gördült végig az akkori Hatvani-utcán, a mai Kossuth Lajos-utcán. A kétfogatú megállt egy szerény, egyemeletes ház előtt. A budapesti főkapitányság épülete volt ez, most a Dréher-palota büszkélkedik a helyén.

A kocsiból kiszállt egy zömök barna úr, besietett a házba és Jekelfalussy Lajos, miniszteri tanácsost, a rendőrség miniszteri biztosát kereste. Bemutatkoztak egymásnak. A zömök barna úr, Török János temesvári polgármester volt, akit aznap neveztek ki Budapestre főkapitánnyá, a hírhedt emlékü Thaisz Elek utódjának.

A temesvári polgármester leült az íróasztalához, maga elé rendelte a pesti rendőrség vezető tisztviselőit, halkán, de kurtán és erélyesen megmondotta nekik, vége a Thaisz-érának, azért jött, hogy rendet, biztonságot teremtsen Budapesten és véget vessen a rendőrség zilált állapotának. Röviden beszélt, de határozottan és ezen a napon a budapesti rendőrség elindult a fejlődés útján, amely a mai világhírnévig vezetett.

Amíg azonban Török János a főkapitányi székbe került, Budapest közbiztonságáról és a budapesti rendőrségről sok szomorú és olykor tragikomikus fejezetet jegyzett fel a rendőrség krónikása.

A kiegyezés előtt hat esztendővel, 1861-ben szervezték meg a népszerűtlen osztrák policia helyett Pestváros polgári rendőrségét. Thaisz Eleket, ezt a mulatós urat választották főkapitánnyá.

A rendőrség létszáma mai szemmel nézve, bizony csekély volt. A tisztviselőkar ez volt: néhány rendőrbiztos, pár őrzővezető, egy tollnok, egy írnök, három tűzfelügyelő

A régi Budapest sötét titkai

Tizenegy esztendő múlva Pest, Buda, Óbuda és Margitsziget egyesült Budapest név alatt és megalakult a fővárosi államrendőrség. Thaisz Elek lett a főkapitány, Kovács Károlyt, az addigi budai főkapitányt pedig alkaptánnyá nevezte ki a belügyminiszter. Akkoriban adták ki a rendőri eljárást szabályozó sárga könyvet, amely egészen a rendőri törvény megjelenéséig érvényben maradt.

Thaisz rendőrségének nyomozóit a besúgó csoportja, továbbá a polgári biztosok harminc főnyi csapata alkotta. A biztosok és besúgók nagyrésze nyíltan barátkozott a külvárosi csárdák és pincebujók törzsvendégeivel, a vállalkozókat pedig megsarcolták, akik a balsziss ellenében szabadon garázdálkodhattak.

A kávéházakban reggeltől estig és estétől reggelig állt a házárjáték, vigan éltek a hamiskártyások. A Zrínyi, a Két Pisztoly, a Barna oroszán, a Vörös ökör, a Griff és a Hét választó Fejedelemez címzett kávéházban éjjel-nappal háborítatlanult folyt a nasi-vasi, a ferbli és a makaó. A hamiskártyások a rendőrbiztosokkal cimboráltak és így a kifosztott emberek sehol se kaptak elégtételt.

Szégyenteljes és korrump volt az egész intézmény és sokszor megvádolták még Thaisz Eleket is, de mindig tisztázta magát. Botrányos dárídók folytak a Király-utcai Berger-pincében, az egykori Tükörygáton lévő Új Világ mulatóban, ahol maga főkapitány is törzsvendég volt. A Hajós-éri Anker-Saalba vidéki „balekokat” család tivornyára, ahol azután a nők és a pincérek megkopaszították őket.

Alighanem sötét bűnök is előfordultak a züllött tivornyahelyeken, mert tíz-húsz év múlva, mikor egyik-másik házat lebontották, a pincékben elásott csontvázakat találtak.

Thaisz Eleket támadták a városatyák. Támadták az újságok is, de rendíthetetlenül állt a helyén. Tulajdonképpen inkább csak az volt a bűne, hogy nem ütött szét kellő erővel korrump emberei között, de ma már erre is elfogadható magyarázatot lehet találni. A rendőrpálya akkoriban valóságilag szégyenletes mesterség volt, úgynevezett rendes ember nem ment erre a pályára és Thaisz attól tartott, hogy ha szétkergeti embereit, elveszti még azokat is, akik megbízhatók voltak és a helyükbe ráadásul gyakorlatlan és még megbízhatatlanabb rendőröket kapna. Végeredményben, könnyebb végénél fogta meg a dolgot és minden maradt a régiben.

FERENC JÓZSEF ELDÖNTI THAISZ SORSÁT

Később azután beütött a nagy bomba, a „posztkiszl”-ügy. 1884 nyarán a bécsi állampénztárból 600.000 forintot indítottak útnak, mozgópóston a budai állampénztárba. Mikor a küldemény megérkezett, az

és egy tömlőtartó kulcsár. A fegyveres őrszemélyzet vezetője a poroszló hadnagy volt, mellette egy őrmester, öt tizedes, kétszáz poroszló, tizenkét lopas poroszló működött, a kerületeken pedig tizenkét lovaskerülőből álló darabant őrség teljesített szolgálatot.

Kedvetlegességében szégyenletes viszonyokat jelentett ez a rendőrség. A bűnügyi nyomozást züllött tisztviselők végezték. Abból állt az egész, hogy ha valami bűncselekmény történt, a polgári biztosok összefogdosták az ismertebb rovtomultú embereket, néhány pofont osztottak ki közöttük, azután pár napra lecsukták őket és ha a tettes véletlenül köztük volt és vallott, átadták az ügyészségnek. Ha nem sikerült a nyomozás, szelnek engedték az egész társaságot.

A kihágási ügyekben egyenesen kedélyes volt az eljárás. A kihágások semmiféle törvényben vagy rendeletben nem voltak szabályozva. A rendőrtisztviselők úgy ítélkeztek, ahogy akartak. Ha vétkesnek találtak valakit, a rendőrorvos megvizsgálta, megállapította egészséges-e, gyöngé-e, beteg-e és ettől függött az igazság, amit mogyorópálcával osztottak. Az ítélet öt-huszonöt pálcára szólt, a nők mindig kevesebbet kaptak. Az ítéletet és az eljárást azután bejegyezték a büntető regiszterbe, amelyet a köznép fekete könyvnek keresztelt el.

A rendőrség jórészt nem a legmegbízhatóbb elemekből rekrutálódott. Legtöbbnyire „jóútra tért” kétesbíró, gyanús alakok voltak a poroszlok és biztosok, akik különösen a kártyabarlangok, mulatók és tánchelyiségek ellenőrzése körül visszaéléseket követtek el és nyíltan sápot húztak a vállalkozótól.

egyik lábából hiányzott 30.000 forint, újságpapírba csomagolt tégladarab volt a helyén. A budapesti rendőrség és a bécsi törvényszék megindította a nyomozást, de a budapesti rendőrségnek olyan rossz híre volt, hogy hiába tiltakozott Magyarország megszegésére ellen, a sajtó és a parlament, a bűnjeleket Bécsbe vitték és ott hallgatták ki a gyanúsítottakat és a tanúkat is. Földy Károly postaszolgát ártatlanul letartóztatták, ütötték-verték és csak napokig tartó fogság után került szabadlábra.

A rendőri kudarcok láncolatát betetőzte az óriási botrány, amely az Operaház megnyitása alkalmával zajlott le. Thaisz rendőrsége képtelen volt fenntartani a rendet, a csöcselék benyomult az Opera előcsarnokába és jóformán elsodorta az előkelőségeket. A rendőrbiztosok pofozkodtak, maga Thaisz Elek bottal ment a tömegnek, kint pedig olyan tolongás volt, hogy egy gazdag péket halálra tapostak.

Az Opera megnyitásán ott volt Ferenc József is, aki látta mi történt, néhány neheztelő szót mondott Tisza Kálmán miniszterelnöknek és ezek a királyi szavak megpecsételték Thaisz Elek sorsát.

A sajtó újra támadta Thaisz Eleket, a Budapesti Hírlapban Balogh Pál Thaisz elcsapását és a rendőrség megtisztítását és modernizálását követelte. A botrány hullámai magasra csaptak és 1884 novemberében a miniszterelnök-belügyminiszter elrendelte a szigorú vizsgálatot és megígérte, hogy rendszerváltozás következik.

Másnap Jekelfalussy Lajos belügyminiszteri osztálytanácsos, mint miniszteri biztos, bevonult a főkapitányság épületébe, Thaisz Elek hivatali szobája mellett rendeztetett be magának dolgozószobát és kiadta a parancsot, hogy minden aktát neki mutassanak be, ugyanakkor elrendelte a régi panaszok felülvizsgálását és ezzel a vizsgálattal Majthényi rendőrtanácsost bizta meg.

A BETYÁRIRTÓ RADAY UTÓDA

A régi sebek fölfakadtak, a megszarolt emberek, akik eddig hallgattak, mert féltek, tömegével tették a feljelentéseket. Jekelfalussy Lajos, aki mellett Pekáry József, egy megbízható kitűnő rendőrtiszt dolgozott, egymásután függesztette fel a megvádolt rendőrségi embereket.

A Budapesti Hírlap állandóan sürgette a vizsgálatot, minden fázisáról beszámolt és egyik cikkében olyan leleplezést közölt, amelyen napokon át mulatott a közönség. Megírta a Budapesti Hírlap, hogy felfüggesztették állását egy rendőrbiztos, akitől nem egyéb derült ki, minthogy analfabéta, se írni, se olvasni nem tud, ennek ellenére tizenöt esztendőn át bűnügyekben nyomozott és nagy szerepet vitt a rendőrségen.

A vizsgálat olyan nagyarányú volt, hogy

Tóth Gerő, a törvényszék vizsgálóbírája, egyszerűen beköltözött a főkapitányság épületébe és ott végezte a kihallgatásokat.

Javában folyt még a vizsgálat, amikor Thaisz Elek kénytelen-kelletlen betegszabadságot kért és Meránba utazott üdülni, majd lemondott állásáról és ekkor új főkapitány után néztek. Először Horváth Gyula országgyűlési képviselőről beszéltek, azután a betyárirtó Ráday Gedeon gróf híres segédjére, Laucsikra gondoltak. Laucsik volt ugyanis az, aki rendet teremtett az alföldi betyárok világában és ebben az időben közjegyző volt Érsekújvárott. Tisza Kálmán elküldte hozzá egy bizalmi embert, Laucsik azonban kijelentette, neki már elege volt a betyárirtásból és abbamaradt a tárgyalás.

A kormány olyan embert keresett, aki becsületes, megbízható, talpig ember, azonfölül járatos a közigazgatásban. Hosszas keresgélés után a választás Török János temesvári polgármesterre esett, Török János, a mai kiváló rendőrfőparancsnok nagybátyjára. Kinevezték főkapitánynak, 1885 tavaszán elfoglalta állását és ezzel felvirradt a budapesti rendőrség napja.

Török János kitűnő munkatársakat választott magának és egymásután következtek az intézkedések, amelyekkel megvetette a mai modern rendőrség alapját.

Az iskolát végzett fiatal emberek ekkor már kezdtek megbecsülni a rendőrpályát, jogvégeztet emberek jelentkeztek díjnyaknak, belőlük rekrutálódott az új tisztikar. A megbízhatatlan polgári biztosokat elcsapta, csak a tisztességeseket tartotta meg, azután megszervezte a detektívtestületet, amelynek első főnöke Splényi Ödön báró lett.

Két esztendő múlva Török János javaslatára a belügyminisztérium megvásárolta a Ferenc József-téri Európa-szálló átalakított palotáját és a Hatvani-utcai vedlett házból ideköltözött a rendőrség. Elkészítette az új szolgálati szabályzatot, szervezeti reformot és 1892-ben, mikor hirtelen meghalt, már megizmosodott rendőrség élére került az utódja, Sélley Sándor, volt királyi ügyész.

VILÁGSIKEREK PAPAKOSZTATÓL MATUSKAIG

A budapesti rendőrség akkoriban gyors iramban fejlődött és a világsikerek egymást követték.

A budapesti rendőrség detektívjel fogtak el Papakosztát Dimitrit, Affendakisz Perikleszt és Stálio Mátyást, a nemzetközi kasszafúrókat, akiket a világ egész rendőrsége keresett.

Ekkor oldották meg a régi posztkiszl-ügyet is. Az eset után tizenegy évvel ki-nyomozták a tettest, aki akkor köztisztviselőként álló gazdag polgár volt. A 30.000 pengőből vendéglőt nyitott, házat vett és nyugodtan élt abban a tudatban, hogy a bűne feledésbe merült. Bűnvádi úton már nem lehetett felelősségre vonni, mert a lopás elévült, de a vagyonát elvették, a kincstár kára megtérült és a detektívek ezzel helyreütdötték a rendőrség hírnevén esett csorbát.

Sorra következtek a nyomozási dicsőségek és váltakoztak a főkapitányok. Sélley után Rudnay Béla főispán következett, ő volt az első méltóságos főkapitány. Rudnay után Boda Dezső jött, majd a világháború végefelé Sándor László. Akkoriban már egynehány olyan tagja is volt a rendőrségnek, akiknek a nevét nemzetközi viszonylatban is értékelték és megbecsülték. A rendőrséghez került Hetényi Imre dr., a Budapesti Hírlap egykori rendőri riportere is. Benne testesült meg mindaz, ami az igazi modern rendőrt jellemzi: műveltség, tapasztalat, erély, széles látókör, buzgóság, fáradhatatlanság. Talán Hetényi Imre az, akinek a nevének keresztül becsülik a magyar rendőrséget Fokvárostól Stockholmig. Legutolsó híres esete a Matuska-ügy ki-nyomozása volt, ezzel a munkával túlszárnyalta a regénybeli detektív hősök hírét is.

A háború utáni esztendőkből négy főkapitány állt a rendőrség élén, ötödiknek Ferenczy Tibor dr., vonult be a Ferenc József-téri palotába és az erélyeskezű főkapitány vezetése alatt eljutott a budapesti rendőrség mai hírnevéhez.

SAGI PAL

A BUDAPESTI HÍRLAP Telefonszámjai:

